

Primerjalna metoda v kriminalističnem izvedenstvu in teorija kriminalistične identifikacije

Dr. Vladimir Vođinelić, izredni profesor pravne fakultete, Split

V kriminalistiki in v teoriji dokaznega prava glede teh vprašanj ni enotnosti. Pisci ocenjujejo pomen primerjalne metode v procesu identifikacije zelo različno in nasprotujoče si.

Obstaja cela vrsta piscev, ki primerjalno metodo enačijo s samo identifikacijo, pri čemer pa ne upoštevajo življenjske resnice, da se v postopku identifikacije uporabljajo tudi druge, posebne metode spoznavanja.

Charles Sannie¹ na primer meni, da vsako izvedenstvo temelji na primerjalni metodi; kot dokaz za svojo tezo omenja splošno znane primene izvedenske identifikacije. »Ta metoda omogoča, da se splošna in posebna razčlemba zamenja z raziskovanjem skupnih znamenj, ki zelo pogosto zadoščajo za ugotavljanje istosti. Nič čudnega ni, če se izvedenec v skladu z napredkom te metode trudi, da vedno, kadar je to mogoče, vprašanje razčlenjevanja popreprosti v vprašanje primerjanja.«

Pierre Fernand Ceccaldi² precej zmedeno — kot večina zahodnih kriminalistov, kadar skušajo »filozofirati« — razločuje splošno metodo znanstvenega raziskovanja indicijskih dokazov od posebnih metod. Splošna metoda znanstvenega raziskovanja indicijskih dokazov temelji na dveh načelih: »podobnosti in verjetnosti, s katerima je treba ugotoviti istost in gotovost. Posebno podobnost ima kvalitativno naravo, ker je temelj glavnega raziskovanja...« (p. 13). Glavna metoda vsebuje tele stopnje: klasifikacija, opazovanje, hipoteza, raziskovanje in sklepanje (p. 14 + 15). Posebne metode pa so: optične (p. 18—25), biološke (p. 25 + 28) in kemične (p. 18—30). Ceccaldi sklene: »Torej je mogoče z uporabo primerjalne metode najbolje obravnavati izide, dosežene z raziskovanjem spornega in poskusnega objekta, ne glede na to, ali jih je dala preiskava ali pa smo do njih prišli z ogledom. Podobnost in verjetnost sta najboljši sredstva za to, da bi se kolikor mogoče približali identiteti in gotovosti (certitudo) s statistično pomembnimi primerjavami« (p. 17).

Tako široko, napihnjeno in nenatančno pojmovanje kriminalistične identifikacije ima tudi ustvarjalec teorije kriminalistične identifikacije S. N. Potapov. Ta je zapisal: »Kriminalistična identifikacija je **primerjalno raziskovanje** v mišlih ločenih znamenj stvari, posebno tistih, ki

določajo njeno identiteto in jo ločujejo od vseh drugih stvari.«³ Po njegovem mnenju so metode kriminalistike v svoji enotnosti sestav, ki vsebuje: prvič, splošne metode vseh naravoslovnih znanosti — opazovanje, primerjanje in eksperimentiranje; drugič, metodo identifikacije v različnih oblikah njene uporabe; tretjič, posebne metode, izposojene od raznih znanosti in tehničnih ved, na primer kemije, biologije, mikroskopije, fotografije in drugih, ki pri identifikaciji nastopajo kot pomožne.«⁴

Že v enem izmed drugih poglavij smo poudarili, da je Potapov v metodo identifikacije uvrstil vse splošne in posebne metode ter jo povsem nepravilno dvignil na stopnjo univerzalne kriminalistične metode zbiranja, raziskovanja in ocenjevanja sodnih dokazov. Morda bi lahko pomislil, da ta pojmovanja sodijo v zgodovino nauka o kriminalistični identifikaciji in njenih metodah, vendar ni tako. Takšna pojmovanja so še dandanes zelo živa in razširjena pri kriminalistih in procesualistih, v DR Nemčiji pa celo prevladujejo. Ugledna teoretika Christian Choristka⁵ in Achim Stargardt razlagata, da identifikacija poteka v vsaki znanosti in ob najrazličnejših priložnostih vsakdanjega življenja. Tako na primer botanik izloči na podlagi posebnih lastnosti določeno rastlino iz velikega števila rastlin kake vrste. »Kriminalistika naj iz množice sumljivih oseb poišče tisto, ki je storila kaznivo dejanje. Kriminalistična identifikacija se kot naloga in namen ne loči od namenov identifikacije v drugih znanostih, temveč je integralni del identifikacijskih načel, ki veljajo za vsa torišča dejanskosti.« V tem smislu je torej identifikacija »ugotavljanje določenega objekta, dogodka ali sploh pojava in sicer z izbiranjem iz celote pojavov na podlagi določenih lastnosti«. Po njihovem mnenju je identifikacija vedno razmerje med dvema ali več pojavi, katerih podobnost je treba ugotoviti po njihovih lastnostih. Pisci govorijo o identifikaciji vsakega pojava realnega življenja, kot so: kaznivo dejanje, kraj, čas, pričevanja, pojmi, način storitve itd.

M. E. Evgenijev⁶ piše v enakem smislu: »Na temelju celotnih sodnih dokazov identitete in drugih dokazov o kazenski zadevi se ugotavlja

³ Vvedenie u kriminalistiku, p. 15.

⁴ Potapov, isto, p. 8.

⁵ Zu einigen aktuellen Problemen der Theorie der kriminalistischen Identifizierung, Forum der Kriminalistik. 1968/4 p. 188.

⁶ Identifikacija v sovjetskoj kriminalistiki, Saratov, 1955, p. 132.

¹ La recherche scientifique du criminel, Paris, 1954, p. 31—32.

² La Criminologie, Paris, 1962, p. 13, 14—15, 18—25, 25—28, 28—30, 17.

identiteta osumljene osebe, ki je v preteklosti storila kaznivo dejanje, ter istost kaznivega dejanja, ki ga je storil osumljeni, s kaznivim dejanjem, ki ga je preiskovalec rekonstruiral kot izid svoje preiskave.«

Kriminalist J. D. Kučerov⁷ ponavlja v letu 1968 napake S. N. Potapova. Med raziskovanja, ki se opravljajo z identifikacijskimi metodami namreč med drugim uvršča tudi ugotavljanje časa storitve kaznivega dejanja. Spomnimo se, da je S. N. Potapov med objekte identifikacije uvrstil skoraj vse, kar na svetu obstaja. Po njegovem so objekti identifikacije »vsi mogoči snovni predmeti in pojavi, njihove skupine in vrste, količine in kakovosti, sektorji prostora in časovni trenutki, celotna človekova osebnost s svojimi posebnimi znamenji, človekove telesne lastnosti in njegove umske zmožnosti, njegovo zunanje delovanje in duševni akti«. Po mnenju Potapova,⁸ Evgenjeva, Kučerova, Choristke, Stargardta, Sanniéja, Ceccaldija in drugih, je identifikacija univerzalna metoda proučevanja pojavov, predmetov in stvari.

Vsi ti pisci mešajo logično identifikacijo s kriminalistično. V naravoslovnih in tehničnih znanostih štejejo za identifikacijo tudi ugotavljanje skupinske pripadnosti. A. A. Eisman⁹ se moti, ko piše o identifikaciji vsebine, vzrokov, lastnosti itd. Choristka in Stargardt nimata prav, ko trdita, da ima identifikacija v kazenskem postopku poseben namen. Naloga in namen kriminalistične identifikacije je, da z njo ugotovimo: ali je prstni odtis storilca tatvine na notranji strani predala identičen s prstnim odtisom osumljenca; ali je sled avtomobilske gume vozila, ki je na begu in s katerim je bil povežen človek, napravljen prav s Fiatom 1300, številka ta in ta; ali je bila krogla, s katero je bil ubit Peter Petrović, izstreljena prav iz pištole znamka Vis 6,36 mm, številka ta in ta, itd. itd. Niso dojeli, da je logična identifikacija splošna (univerzalna) oblika mišljenja. Na svetu ni takšnega sodišča, pri katerem se ne bi med osebkom in povedkom ugotavljali identiteta in razločki. Kriminalistična identifikacija je realna dejavnost, ki se opravlja v procesni obliki, s posebnim namenom in z uporabo kriminalističnih metod, toda seveda ne v nasprotju z zakoni »logične identifikacije«. To je raziskovanje predmetov kaznivega dejanja

(predmetov in sledov kaznivih dejanj osumljencev, oškodovancev, žrtev), tako po sledovih (zunanja sestava), kot tudi po notranji sestavi.

Nasproti piscem, ki brišejo vse meje pojma kriminalistična identifikacija in ga stapljajo v vsesplošni proces logične in realne identifikacije na svetu (zato tudi niso zmožni pravilno postaviti in rešiti vprašanja kriminalistične identifikacije), imamo kriminaliste, ki ta pojem prav nerealno in neupravičeno zožujejo. Številni pisci kriminalistično identifikacijo skrčijo na uporabo primerjalnih metod in jo z njimi enačijo. Nekateri zagovarjajo trditev, da je kriminalistična identifikacija metoda, drugi spet menijo, da je proces ali namen.

S. P. Mitričev¹⁰ meni, da se pri kriminalistični identifikaciji vsi načini raziskovanja reducirajo na primerjalno metodo. Primerjalna metoda je pri identifikaciji posebna delovna metoda. Posebne lastnost kriminalistike pri uporabi primerjalne metode raziskovanja so v tem, da se ta metoda uporablja pri proučevanju dejanskih dokazov.¹¹ Primerjalna metoda je po njegovem vsebina identifikacije v kriminalistiki. Podobno stališče zastopa tudi A. A. Gusev:¹² »Kriminalistična identifikacija je **primerjalno raziskovanje** znamenj določevanih dejanskih dokazov o sledovih in se opravlja, da bi se ugotovila identiteta ali razločki.« Vseeno pa šteje med metode tudi še hipotezo in poskus.¹³ V. J. Koldin¹⁴ ne misli, da je kriminalistična identifikacija le metoda za raziskovanje dejanskih dokazov.

Ni težko dokazati napačnosti pojmovanja, da identifikacija poteka s primerjanjem znamenj dejanskih dokazov. V kazenskem postopku obstajajo preiskovalni postopki, katerih namen je ugotavljati identitete ljudi in stvari. Prepoznavanje po čl. 206 in 217 ZKP je prav tako akt identifikacije. Prepoznavanje oseb, prepoznavanje po fotografijah, prepoznavanje trupla in prepoznavanje kraja dejanja so posebne vrste kriminalistične identifikacije in jih je treba pre-

¹⁰ Osnovne teoretičeske voprosi sovskei kriminalistiki, M. 1954. p. 169. Sovetska kriminalistika, čast I, M, 1962, p. 18—20. Teoretičeske osnovi sovskei kriminalistiki, M, 1965 p. 60.

¹¹ Ibidem p. 169 p. 171. Zadači nauki sovskei kriminal. Socialističeskaja zakonnost, 1951, 6, p. 11.

¹² Ustanovlenie ličnosti po priznakom vnešnosti, M, 1955, p. 20.

¹³ Ibidem, p. 40.

¹⁴ Identifikacija pri proizvedstve kriminalističeskikh ekspertiz, M, 1957, p. 7. Theorie und Praxis der kriminalistischen Identifizierung, Berlin, 1959, p. 13.

⁷ Sootnešenie toždestva i različia, Minsk, 1968, p. 155.

⁸ Vvdenie u kriminalistiku, p. 16.

⁹ Zaključenie eksperta — Struktura i naučnie obosnovanie, M. 1967, p. 24.

verjati s posebnimi znanstvenimi kriminalističnimi metodami posebno s psihologijo izpovedi.

Napačno pojmovanje, da je kriminalistična identifikacija le metoda preiskovanja dejanskih dokazov, je morala nekatere pisce zapeljati tudi v napačno določanje pojma kriminalistično izvedenstvo. Tako A. V. Dulov¹⁵ meni, da se proces identifikacije kaže kot vsebinsko, posebno znamenje kriminalističnega izvedenstva sploh in da prav ta okoliščina določa njeno mesto v sestavu sodnega izvedenstva. Enako stališče zastopa tudi A. N. Ertveocian.¹⁶ Po njegovem je kriminalistično izvedenstvo strokovno preiskovanje po naročilu organa, in sicer, da bi se ugotovila identiteta predmeta preiskovanja. Na ta način je neupravičeno zoževanje pojma kriminalistične identifikacije moralo pripeljati tudi do nepravilnega zoževanja pojma kriminalističnega izvedenstva.

Ni prav lahko spremljati miselne evolucije M. J. Segaja¹⁷. Meni, da je kriminalistična identifikacija posebna metoda, ki dejansko pomeni sintezo vseh delovnih metod. Za tega pisca se določbi »identifikacija je metoda« in »identifikacija je namen« ne izključujeta, temveč se, narobe, dopolnjujeta, ker poudarjata različne strani istega pojma.¹⁸ Ta pisec na koncu meni, da je primerjalno raziskovanje pravzaprav vsebina procesa identifikacije, hkrati pa poudarja, da metoda primerjalnega raziskovanja ni enaka pojmu kriminalističnega izvedenstva.¹⁹ Ta pa je dejansko ožji, ker kriminalistično izvedenstvo obsega veliko različnih načinov in metod. Hkrati pa je ta pojem širši od pojma identifikacije, ker se uporablja v številnih znanostih zaradi drugačnih nalog, ki niso identifikacijske narave kot v kriminalistiki. Metoda primerjalnega raziskovanja se na primer uporablja v preiskovalnem poskusu. Omenjeni pisec tudi meni, da je kriminalistična identifikacija posebna metoda kriminalistične znanosti.²⁰

Mi dajemo prav tistim teoretikom, ki metode primerjanja ne enačijo z identifikacijo.

¹⁵ Razgraničenje predelov ispolzovanja kriminalističeski tehniki sledovaletem i ekspertom, Voprosi sudebnoi ekspertizi, L. 1960, p. 81.

¹⁶ Osnovnie voprosi teorii i praktiki kriminalističeski ekspertizi M, 1961.

¹⁷ Kriminalističeskaja identifikacija i osobenosti eje primenija v otdeljnih vidah sovetsoi kriminalističeski ekspertizi, Kiev, 1959, p. 15.

¹⁸ Ibidem, p. 2 i 16.

¹⁹ Glej opomba pod 3, p. 16.

²⁰ Kriminalističeskaja identifikacija, Sb. Kriminalistika i sudebnaja ekspertiza, Kiev, 1957, p. 16.

A. J. Vinberg²¹ poudarja, da se morajo v procesu identifikacije uporabiti tudi druge metode, zato je jasno, da primerjalna ne zadošča. Čeprav poudarja, da je primerjalno raziskovanje v temelju celotnega procesa raziskovanja,²² pozna tudi druge dopolnilne in pomožne metode spoznavanja resnice v kazenskem postopku.²³

Kriminalistična identifikacija kot ena izmed posebnih oblik dokazovanja s tem prehaja deloma tudi v predmet teorije sodnih dokazov, in sicer v tistem delu, ki zadeva posebno metodiko zbiranja, preiskovanja in ocenjevanja dokazov.²⁴

»Kriminalistična identifikacija je le posebna metoda ugotavljanja identitete predmeta za namene preiskave in zato ne more imeti nobenega drugega univerzalnega znamenja.«²⁵ Vinberg zanika tezo S. P. Mitričeva, ki identifikacijo vnaša samo v kriminalistično izvedenstvo dejanskih dokazov in poudarja, da se identiteta ugotavlja tudi v okviru ogleda, poskusa, prepoznavanja in pri drugih preiskovalnih dejanjih. »Raziskovanje dokazov, prepoznavanje storilcev kaznivih dejanj in zasledovanje na podlagi sledi se uresničujejo kot sestav dejanj, ki so naravnane na to, da se ugotovijo skladnosti ali razločki med posameznimi izločenimi in primerjanimi znamenji predmetov, dejstev, ljudi.«²⁶ V zvezi s tem nastaja nuja, da se izdelajo sestavi raziskovanja dokazov, t. i. kriminalistične identifikacije.

Vinberg pa ni ostal dosleden. Popolnoma brez pojasnil je v svojem najnovjšem sestavu, ki ga je napisal skupaj z A. A. Ejsmanom,²⁷ določil kriminalistično identifikacijo kot proces, v katerem se ugotavlja identiteta določenega predmeta.

N. V. Terziev²⁸ meni, da je kriminalistična identifikacija proces in namen raziskovanja.

A. R. Šljahov²⁹ podpira stališče N. V. Terzieva.

²¹ Glej opombo pod 3.

²² Kriminalističeskaja ekspertiza v sovetsoim ugovolnom procese, p. 35.

²³ Kriminalistika, I, M, 1963, p. 85.

²⁴ Kriminalistika u redakciji S. P. Mitričeva i M. P. Šalamova, M, 1966, p. 60.

²⁵ Nekotarie voprosi teorii kriminalističeski identifikaciji, Voprosi kriminalistiki, M, 1961, p. 24.

²⁶ V. J. Vinberg i B. M. Šaver: Kriminalistika, M, 1950, p. 58.

²⁷ Die kriminalistische Identifizierung in der Theorie der gerichtlichen Beweise, Forum der Kriminalistik, 1967/10, p. 33.

²⁸ Identifikacija i opredelenie rodovoi prinadležnosti, M, 1961, p. 30. Identifikacija v kriminalistike, Sovetskoe gosudarstvo i pravo, 1968, br. 11, p. 44—45.

²⁹ Organizacija i proizvodstvo kriminalističeski ekspertizi, Sb, 9—10, M, 1962, p. 106.

G. A. Samoilov³⁰ ocenjuje kriminalistično identifikacijo kot proces in namen raziskovanja.

V. J. Koldin³¹ zastopa isto stališče. Tako je v kriminalistiki treba razumeti identifikacijo kot proces primerjanja predmetov, da bi se osebe ali predmeti, ki so v zvezi s preiskovanim dogodkom ugotovile, po njegovih sledovih ali po drugih odsevih. R. S. Belkin³² vidi v kriminalistični identifikaciji prav tako proces, ne pa metodo raziskovanja. »Identifikacija je dejavnost, naravnana k doseganju določenega namena — ugotoviti obstoj ali nenavzočnost identitete; to je proces raziskovanja predmetov, v katerem ima vprašanje identitete bistveno vlogo za ugotavljanje resnice v kazenski zadevi.« Ob poudarjanju, da je primerjanje temeljna metoda identifikacije, pravilno razmišlja: »Z drugimi besedami: predmeti se ne raziskujejo s posredovanjem identifikacije (s čimer bi lahko rekli, da je identifikacija metoda raziskovanja, kar lahko trdimo tudi za vsako drugo posebno metodo spoznavanja), temveč se v procesu identifikacije raziskuje s posebnimi metodami spoznavanja.«

Pridružujemo se temu pojmovanju. Identifikacija je proces, kot je proces tudi vsaka druga dejavnost, v kateri kaj spoznavamo. V tem procesu se uporabljajo različne metode, med njimi je primerjalna poglavitna, toda ne tudi edina. To je po našem mnenju edino pravilno načenanje problema, medtem ko vsako drugo pripelje do zmede, onemogoča pravilno razumevanje vprašanj metod v kriminalistiki.

Primerjanje predmetov in razmišljanje o njihovih razmerjih je izločanje bistvenih lastnosti, ustvarjenih z zakonitostjo, je bistvo primerjalne metode, ki se (kot je splošno znano) uporablja v vseh znanostih. Primerjanje je ena izmed logičnih operacij dialektične metode spoznavanja

³⁰ Kriminalistika u red. R. S. Belkina, M, 1968, p. 52.

³¹ Kriminalistika u red. A. N. Vasiljeva, M, 1963, p. 46.

³² Sobiranje, issledovanie i ocenka dokazateljstev, M, 1966, p. 110.

in jo uporabljajo prav vse znanosti. Vsebinske lastnosti predmetov kaznivih dejanj je mogoče poiskati le v njihovem razmerju do drugih predmetov.

Če ni doseženo takšno razmerje, se ne more pokazati vsebina predmeta. V Marxovem Kapitalu je filigransko izražena misel »Lastnosti dane reči ne nastajajo v njihovih razmerjih do drugih, temveč jih v takšnih razmerjih le najdemo. Povsem natanko ... lastnosti kake reči ne izvirajo iz njenih razmerij do drugih reči, temveč se te nasprotno v takšnem razmerju le potrjujejo.«³³

Berislav Perić³⁴ izredno posrečeno poudarja, da sta znanstvena pot in znanstveni namen povezana in medsebojno prežeta. »Če je vsakemu cilju imanentna pot do njega, tedaj je vsaki teoriji imanentna metoda.« Namen metode je torej spoznanje. »Metoda kot sistem določenih znanstvenih postopkov je določeno znanje, ki postane sredstvo za doseganje drugih in večjih znanj.«

Marksistična dialektična metoda je sicer splošna metoda pri vseh procesih spoznavanja, tudi v teoriji in praksi kazenskega postopka, ni pa edina znanstvena metoda za vse znanosti, ker daje le splošne metodološke postavke za znanstveno dejavnost. Kadar gre za kriminalistično identifikacijo, se razvijajo in uporabljajo tudi posebne metode, ki so v svojem bistvu vsekakor dialektične, vendar pa glede na predmet in naravo njihove uporabe posebne. Menimo, da se tudi primerjalna metoda pri identifikaciji uporablja v skladu z vsemi drugimi posebnimi metodami, kot so v kriminalistiki opazovanje, opisovanje, merjenje, štetje, tehtanje, poskus. Za proučevanje teh metod je posebno zaslužen R. S. Belkin.³⁵ Nobena metoda, pa tudi primerjalna ne, se brez povezave z drugimi metodami, posebnimi za to torišče, ne more uporabiti ločeno, ne glede na njeno izredno pomembnost.

³³ Kapital, I Beograd, 1947, str. 23.

³⁴ Pravna znanost i dijalektika, Zagreb, 1962, str. 12.

³⁵ Op. cit. p. 108 i dalje.

UDC 343.977.33:343.148

Comparative Method in the Criminalistic Expertise and the Theory of Criminalistic Identification

Vodinelić, dr. Vladimir, Professor, Faculty of Law, Split

The evaluation of comparative method for criminalistic identification is, within the law on evidence and within criminalistics, rather different and controversial.

Some writers make no distinction between comparative method and identification, while others consider identification the universal criminalistic method of collecting, analyzing and evaluating legal evidence. These writers confound the logic identification and criminalistic identification, and do not understand that the latter has a special purpose within criminal procedure. While logic identification is a general way of thinking, the criminalistic iden-

tification is a special activity, carried out in a prescribed form and by applying special criminalistic methods.

Another group of writers, in contrast to the above mentioned, makes the notion of criminalistic identification narrow. Within this group of writers, some believe that criminalistic identification is a method, while the others confirm it is a process or purpose. The author of the article conceives of criminalistic identification as a process during which different methods are being applied, the comparative one being a very important one among them but not the only one.